

fransk kvinde ind, hun var høj, tynd, og lidt genert, da hun skulle tage "brusebad" hun ville beholde den lille sømmergemise på, hvad der fik os til at smile lidt, et par af os gik hen til hende, og hjalp hende, og beroligede hende. Vi var jo hun "os selv". --- Så satte hun sig stille på en træmøbel: lidt afsides, og vi standede hende ikke mere opmærksomhed, undrede os hun, hvad den eneste fransk fange skulle i vor soldaters transport. Lidt efter blev hun hentet ud i færrummet, hvor Gestapo havde taget plads ved et bord, og var ved at krydse navnene af på den, der var samlet i badet. Et par minutter kom hun ind igen, satte sig stille på træmøbelen, mens tårerne rullede ned af kinderne på hende. Jeg kørte hen til Sunevad Samus og spurgte, om hun ikke lidt forsigtig, da hun kunne fra fransk --- spørge hende, hvad der var i vejen, om vi kunne hjælpe hende med noget S. Samus gik derhen, men kom ontrent straks tilbage, den franske kvinde var blevet kaldt ud til Gestapo for at få at vide, at hendes mand var skudt, men at hun ville blive sendt til Sverrig, og der møde sine to store sønner. Det var prinsen af Orleans, der var blevet skudt. --- Der var en værdighed over hende og hendes sørg, vi lod hende i fred, efter lejrens uskrevne love. --- Lidt senere kom en anden fransk fange ind, de havde hentet i een af blokterne, det skulle være prinsessens kammerpige, og samtidigt blev der udleveret sergetøj, for at hun skulle komme "standsmæssigt" afsted. Det var een af Gestapos barske taktisigheder, for under de forhold var denslags for os uvæsenligt. --- I løbet af gik vi i et hjørne på en taburet sad lejrens fangepolitimester, der var ikke nogen myndighed tilbage, og hun lagde heller ikke sig på, at hun ikke var glad for sin egen situation, hun blev da osse, så snart lejren blev befriet af de serjettiske enheder, sløbt i bunkere, fordi hun havde været med de barbariske afstraffelser af fangerne. --- Da morgenen gryede kom kommandanten. Vi stillede os i rækker, og stående foran os foretog han to gange navneoprøb, det var nirvepirrende, for mit navn kom af een eller anden grund sidst, og jeg var bange for at jeg ikke kom med. Bagværter holdt han en tale, som vi en opsvet selvbeherskelse påhørte. "Vi skulle nu hjem, og Her --- bødede Max --- ville vi huske, at vi havde været det tyske tages gæster, og omtale det derefter" --- De fanger stod unordlige og hørte roligt med kolde øjne på hans tale, ikke en lyd hørtes, da han var færdig med talen. --- Så blev vi stillet op i rækker fem og fem, for sidste gang, der var ingen uden os på lejrladsen, luften stod klar på himlen bag graniternes silhuetter over den grå mur med pigtråd. Vi marscherede ud gennem porten, hvor der holder hvide busser og hvor der står høje ^{ranke} skilteplader, med startblå øjne i de brune ansigter, og hilser os med et klängen svensk godmorgen. Det var for noget, for anden gang på to dage gæved vi, og styrtede ind i busserne. De svenske rødekors folk vidste ikke rigtig, hvad de skulle stille op med den synd flod, og så kom de og satte en stor svensk røde kors --- luksusplade --- i stedet på hver af os. Vi skulle ellers først have åbnet den, når vi var et par timers væk fra lejren. De holdt osse navneoprøb over os, men først efter at vi var kommet et stykke fra lejren, da vi bad dem om at køre væk, så hurtigt som muligt. Det viste sig nu, at der mangede flere på deres lister. Vi kunne oplyse dem om, at tre var sendt videre til nærheden af den hollandske grænse, og Grete og Renzo et sted

nordpå. Vi blev bedt om at vente i busserne, der hvor vi holdt, mens lederen tog tilbage til lejren, og havde en skarp samtale med kommandanten, og truede denne med at ville eftersøge de savnede i alle tysllands koncentrationlejre, indtil de blev fundne. Da han kom tilbage lærte vi videre. Vi havde en Gestapo med i hver bil men ingen tog hensyn til den, ingen talte med den, og da vi første gang gjorde holdt i en skov, og demene gik til den ene side og herrerne til den anden, kom jeg lidt før de andre tilbage til vognen og åbnede min pakke. Chaufføren, der også kom før de andre spurgte mig "Forsted du ikke Gestapo's bemærkning." "-----Han havde første gang vi åbnede for vores røde kors pakker sagt "Det er vel nok nogle fine pakker, og der er oven i købet cigaretter med"---} jeg svarede bare "Ja"--- men bad han ikke noget af pakken, kun sad med sin tørre madpakke, heller ikke cigaretter bad jeg ham. Nu sagde jeg til chaufføren "Jo, jeg forstod godt vinket, men nu har jeg i halvandet år set mine kammerater dø af sult, nu kan de undvære." "Vi giver den heller ikke noget" sagde chaufføren, og så kom de andre og vi kørte videre. Engang snellem holdt vi, når der kom tykke militær i deres privatbiler på vej nordpå, og de kørte ind i vor kolonne, for at være beskyttet^{de} af røde kors tegn net på taget af vore biler. Så holdt vi, og lederen af kolonnen stod ud og gjorde officererne opmærksom på at det var ulovligt efter internationale vedtægter, og så måtte deres biler køre videre, selv under de allierede flyveres tilsynet, som vi ikke var bange for.-----Da gang standsede vi midt inde i en blandingsskov, og vi frydede os over at se de første anemoner, og de lysgrønne blade på de underste grene af unge bogtræer. Vi måtte ikke vide, hvor vi kørte hen, eller hvilke veje vi fulgte, hvad det nu skulle gøre godt for, da vi jo ikke havde nogen hemmelig radiosender, eller andre meddelelsesmidler, og var under bevogtning hele turen. Men da vi kom til en by, hvor der var meget lønnet, og hvor vi kørte kilometer efter kilometer, og der stadig var gader, pladser torve, højere og højere huse, kunne det ikke være blive nogen hemmelighed, at vi havde nået Hamborg, og forresten havde vi allerede forud sagt til chaufføren, nu nærmer vi os havet. Det kan I ikke mærke sagde han, jo det kunne vi, vi var vant til den tære stævede luft i lejren, og nu blev luften fugtig, og havde ligesom en duft af strand og hav. Vi er 20-25 km, fra havet, sagde han, kan I virkelig mærke det?-----Og det kunne vi, måske med stærkede sanser af det vi oplevede.----- I Hamborg blev vi spurgt om vi ville tillade, at der kom et par med fru Hamburg og det var mig der måtte overbringe svaret, "ja, det måtte de godt, på den betingelse, at det ikke var nazister, der på den måde skulle redde sig.---Det var det i hvertfald ikke, blev der svaret, og så kom der en mand og hans kone og deres børn kom til os, og fik lov til at køre med til til København. De kom ind i den sygebil vi havde med, og jeg havde lejlighed til at være sammen med dem et par timer da jeg og personen blev alvorlig syg, og måtte ligge ned til det var gået over. Vi kørte over kilerkanalen, og nåede grænsen, hvor vi på den danske side blev budt velkommen af danske letter, køjtstøende kvinder med ordrer og imellem dem var Asta -----min skolekammerat, fra Frk Marie Jorgensens højere pigeskole. Men hun kendte mig ikke, jeg var for nedtaget at se på, og jeg lagde slet ikke

mærke til omgivelseren, jeg var mere optaget af bordet, der var dækket i nogle
 enlyste telte, og hver straks efter fik noget dejligt frikkase, og karteffer, men
 vi synes jo nok, det var noget nasioneret, vi fattede ikke at være raver ikke li-
 ge straks kunne tåle den danske mad. Så var der godt fine hvide søge og til os
 men vi protesterede heftigt og vedvarende, vi ville have vidne for enhver pris,
 vi ville så hurtigt som muligt ud af Gestapo bilen, vi havde endnu ikke den lige-
 gyldighed overfor dem, som være chauffører. Og så kørte vi hele natten, oplevede
 morgengryet på Kolding bakker, kørte over Lillebæltbroen, gennem Odense, hvor
 jeg kunne se mine vinduer fra bilen, og hver jeg i et andet vindue så min side-
 hammerat gennem 12 år ved Døns kommunale Telefondekstak, jeg vinkede til hende
 og hun så forbavsset efter os, jeg håbede hun havde genkendt mig, og kunne sige
 beklad, at jeg var med lisen, men desværre havde hun som mange andre troet, på de
 rygter, vi opdagede Gestapo havde udspreddt, at vi var hjemvendende frivillige
 tysklandsarbejdere, og da vi i København opdagede det, blev der sådan en ensrek
 stemning, at vi truede med det eller andet, jeg tror det var med at give os til
 hende gennem de åbne vinduer, og der blev lovet os, at det skulle blive midret.--
 Om bord på færgen over Storebælt, skete der forresten osse noget. Vi fik lov til
 at forlade vognene og gå op på dækket, men måtte ikke tale med nogen. Da vi spa-
 serede rundt og nød luften, havet, mågerne den blå himmel, kom der en en over-
 ordret fra Søen, og spurgte mig, om han måtte tale et øjeblik med mig, hvorfor
 han havde udvalgt mig, fik jeg ikke forklaret, men jeg gjorde ham opmærksom på, at
 vi ikke måtte komme i forbindelse med nogen, men det forklarede han, at det kun-
 vedstillet ved, at han var et redningstrop,--det drejede sig om en vigtig red-
 delelse, der skulle så hurtigt som muligt til Sværriq, det gjaldt et menneskeliv,
 en indespærret, der stod til dødsstraf. Om jeg ville sende bud til Direktøren for
 den svenske luglelejerfabrik, der var enten i Malmø eller Helsingborg. Nu stod
 man så der igen, som i lejren. Var det oprigtigt eller var det en provokation. I--
 Jeg svarede, at det kunne jeg ikke love, jeg kunne kun sige, at jeg ville se si-
 tuationen an, når jeg kom til Sværriq (jeg kunne jo skaffe mig underretning om
 direktøren var nazist, og i så tilfælde tie stille.)-----I forbindelse gjorde vi
 holdt, og højerestående svenskere, blandt andet grev Bernadotte kom ind i rogen
 og spurgte efter Grete Jessing, vi stod sammen, så vi nåede at høre, at den var
 hilsen til hende fra hendes svigerforældre,-----vi ventede noget, så blev
 vi kaldet ombord i en færg, der lå ved kajen. Vi skulle stille op i midte og
 gøled, og tilfældig kom jeg til at stå først med Elsa Faye Rehnstrøm lige bag ved
 mig. Hun gav mig et puf bagi, og sagde "løb", og udenvidere satte jeg i løb op ad
 trappen helt op til øverste dæk, hvor vi snart ventede på en vi blev forfulgt,
 Gestapo havde siddet ved et bord og ville kontrollere os en gang til, og alle de
 andre fik frataget deres små erindrings ting, og var ærgerlige over i sidste øje-
 blik at høre af med det. Hvorfor vi ikke blev kaldt tilbage eller eftersegt
 ved jeg ikke, jeg tror de var ligefrem forbavsede over vor opførsel, og færgen
 sejlede med os, uden der passeret noget, og lod gestapo tilbage på kajen, mens vi

Erindringer – Hjemturen (Uddrag)

(...)

Da morgenen gryede kom kommandanten. Vi stillede op i rækker, og stående foran os foretog han to gange navneopråb, det var nervepirrende, for mit navn kom af en eller anden grund sidst, og jeg var bange for at jeg ikke kom med. (...)

Vi marcherede ud gennem porten, hvor der holder hvide busser og hvor der står høje ranke skikkelser, med stærkt blå øjne i de brune ansigter, og hilser os med et klingende svensk "godmorgen". Det var for meget, for anden gang på to dage græd vi, og styrtede ind i busserne. De svenske Røde Kors folk vidste ikke rigtig, hvad de skulle stille op med den syndflod, og så kom de og satte en stor svensk Røde Kors, luksuspakke, i skødet på hver af os. (...)

Vi havde en Gestapo med i hver bil, men ingen tog hensyn til dem, ingen talte med dem, og da vi første gang gjorde holdt i en skov, og damerne gik til den ene side og herrerne til den anden, kom jeg lidt før de andre tilbage til vognen og åbnede min pakke. Chaufføren, der også kom før de andre spurgte mig "Forstod du ikke Gestapos bemærkning?" Han havde første gang vi åbnede for vore Røde Kors pakker sagt: "Det er vel nok nogle fine pakker, og der er oven i købet cigaretter med", jeg svarede bare "Ja", men bød ham ikke noget af pakken, han sad med sin tørre madpakke, heller ikke cigaretter bød jeg ham. Nu sagde jeg til chaufføren "Jo, jeg forstod godt vinket, men nu har jeg i halvandet år set mine kammerater dø af sult, nu kan de undvære.", "Vi giver dem heller ikke noget" sagde chaufføren, og så kom de andre og vi kørte videre. (...)

Vi kørte over Kielerkanalen, og nåede grænsen, hvor vi på den danske side blev budt velkommen af danske Lotter, højtstående kvinder med ordener og imellem dem var Asta, min skolekammerat, fra Frk. Jørgensens højere Pigeskole. Men hun kendte mig ikke, jeg var for medtaget at se på, og jeg lagde slet ikke mærke til omgivelserne, jeg var mere optaget af bordet, der var dækket i nogle oplyste telte, og hvor straks efter fik noget dejligt frikassé, og kartofler, men vi syntes jo nok, det var noget rationeret, vi fattede ikke at vore maver ikke lige straks kunne tåle den danske mad. (...)